

Historia

Włoszczowa jest miastem położonym w centralnej części Niecki Włoszczowskiej. Jej nazwa wywodzi się od staropolskiego imienia Włoszcz (Włost).

Pierwsze zapiski historyczne dotyczące Włoszczowy pochodzą z XIV i XV wieku i nie odnoszą się wprost do osady, lecz prawdopodobnie do jej mieszkańców – Piotra, Jakusza. Utrwalona przez lata hipoteza mówiąca o XII wiecznym rodowodzie miejscowości (dokument księcia Henryka Sandomierskiego nadający joanitom z Zagościa miejscowość Borszowice, zwaną Właszowem i utożsamianą z Włoszczową) wedle obecnych badań historyków jest nieprawdą.

W 1389 roku miejscowość przeszła na własność marszałka koronnego Dymitra z Goraja, a później kasztelana dobrzyńskiego Piotra z Radomina. To prawdopodobnie za ich czasów powstał gródek, którego relikty znajdują się na włoszczowskich łąkach. W 1468 roku osadę nabyli Olsztyńscy herbu Odrowąż, a w 1511 roku Szafrancowie herbu Starykoń z Pieskowej Skały. Stanisław Szafraniec wybudował tutaj dwór warowny. W 1539 roku Hieronim Szafraniec, syn Stanisława, otrzymał z rąk króla Zygmunta Starego prawa miejskie dla Włoszczowy. Miasto zostało ulokowane na prawie magdeburskim (niemieckim) około 2 kilometry na zachód od obronnego dworu (Podzamcze). Hieronim Szafraniec był sympatykiem protestantyzmu, dzięki czemu kościół katolicki został zamieniony na zbór kalwiński. Po śmierci Hieronima (około 1555 roku) dobra włoszczowskie przeszły w ręce jego córek, jak również bratanka Stanisława. Po Szafrancach właścicielami miasta byli Oleśnicy, Krezowie, Straszowie. XVII wiek jest okresem, w którym osiedlili się we Włoszczowie na stałe Żydzi. W czasie potopu szwedzkiego Podzamcze włoszczowskie gościło dnia 17 września 1655 roku, uciekającego przed wojskami Karola Gustawa, króla Jana Kazimierza. Konsekwencją tej „gościny” dla Włoszczowy było ograbienie i spustoszenie miasta przez Szwedów. Władysław Strasz sprzedał miasto rodzinie Dąbskich, a ci z kolei rodzinie Otfinowskich. W 1761 roku dobra włoszczowskie zakupił od Szymona Otfinowskiego Jan Małachowski, kanclerz wielki koronny. Rok później umarł Jan Małachowski, a majątek przeszedł na jego najstarszego syna Mikołaja. W 1784 roku Włoszczowa przeżyła pożar, który strawił wiele domów, jak również budynki biblioteki i archiwum. W tym też roku umarł dziedzic miasta Mikołaj Małachowski. Jego żona, Ewa z Męcińskich, w 1786 roku wybudowała na cmentarzu parafialnym niewielki murowany kościół pod wezwaniem Wszystkich Świętych, będący miejscem spoczynku rodu Małachowskich. Po nieudanej bitwie Tadeusza Kościuszki z wojskami carskimi i pruskimi pod Szczekocinami, w 1794 roku, Włoszczowa została splądrowana przez Rosjan. Ponadto miasto przeżyło ponownie duży pożar. Rok później w trakcie trzeciego rozbioru Polski miasto dostało się pod zabór austriacki, a w 1809 roku zostało włączone do Księstwa Warszawskiego. W 1860 roku Włoszczowę nabyli Niemojewscy, którzy posiadali już pobliskie Oleszno i tym samym zostali ostatnimi jej właścicielami. W czasie powstania styczniowego kilku mieszkańców brało w nim udział. W 1869 roku ukaz carski zdecydował o zmianie statusu Włoszczowy z miasta na wieś. Od 1909 roku rozpoczęto budowę linii kolejowej biegnącej przez Włoszczowę i łączącej Kielce z Herbami. Oddano ją dopiero 11 marca 1911 roku. W trakcie działań I wojny światowej miasto dostało się pod okupację austriacką. Tuż po wyzwoleniu przywrócono Włoszczowie, w 1919 roku, prawa miejskie. We wrześniu 1939 roku do miasta wkroczyły wojska niemieckie. Zaczęły się represje na tutejszej ludności. 10 lipca 1940 roku utworzono getto żydowskie, a rok później zorganizowano obóz pracy przymusowej. We wrześniu i październiku 1942 roku Niemcy zlikwidowali getta wywożąc ludność żydowską do obozu koncentracyjnego w Treblince. 31 października 1943 roku, Niemcy zamordowali 29 mieszkańców Włoszczowy. Dzień ten nazwano „Krwawą Niedzielą”. Z 18 na 19 marca 1944 roku oddział partyzancki AK pod dowództwem „Marcina” Mieczysława Tarchalskiego, opanował na kilka godzin całe miasto. 16 stycznia 1945 roku nastąpiło wyzwolenie Włoszczowy spod okupacji niemieckiej. W latach 60-tych i 70-tych XX wieku powstały w mieście: Domu Kultury, OSIR, Zakład Stolarstwa Budowlanej „Stolbud”. Ważną datą w dziejach był rok 1984. Wtedy to doszło do strajku młodzieży szkolnej, walczącej o zawieszenie krzyży w salach lekcyjnych. W październiku 2006 roku Włoszczowa doczekała się peronu na CMK, dzięki któremu mieszkańcy mogą dostać się do największych aglomeracji polskich.

Źródło: <http://www.michalporun.home.pl/page23.php?post=38>

Żydzi we Włoszczowie

Początki osadnictwa we Włoszczowie przypadają na przełom XVI/XVII w. W archiwach w 1601 r. po raz pierwszy odnotowano Żyda włoszczowskiego Mojżesza, który wioził z Krakowa towar kramarski. Z kolei Stanisław Janacek w swojej pracy „Włoszczowa zarys dziejów miasta do końca XVIII w.” wspomina Żyda który w 1650 r. przyjechał do Włoszczowy z dwunastoma kamieniami wełny i pięcioma worami pierza. Przytacza wzmiankę, iż Piotr Jacek Pruszczyk w Morzu łaski bożej (publikacji wydanej w 1642 r. w Krakowie), pisząc o włoszczowskich objawieniach z 1642 r. potwierdza obecność Żydów w mieście[1.1]. Wg danych statystycznych po wojnach szwedzkich liczba Żydów we Włoszczowie zmniejszyła się do 10 osób zobowiązanych do płacenia pogłównego (ludność chrześcijańska liczyła wówczas 368 osób[1.2])[1.3]. Z końcem XVIII w. liczba starozakonnych na terenie powiatu chęcińskiego systematycznie rosła. Bardziej dokładne dane pochodzą dopiero z roku 1765 - wówczas w mieście mieszkały 282 osoby - wyznania mojżeszowego, w roku 1790 - ich liczba wynosiła już 380 (144 w samej Włoszczowie i 236 na terenie gminy)[1.4]. Na terenie powiatu chęcińskiego była to trzecia co do wielkości gmina żydowska (po Przedbożu i Chęcinach). Najprawdopodobniej w tym czasie społeczność żydowska Włoszczowy nie tworzyła samodzielnej gminy żydowskiej, a jedynie przykahatek przynależny do jednej z gmin w Przedbożu lub Chęcinach, posiadała dom modlitwy, na który przeznaczono budynek katolicki, być może przekazany przez ówczesnego właściciela miasta.[1.5] (z kolei Z. Guldon pisze o organizacji kahalnej istniejącej już w 1765 r., jednak bardziej prawdopodobne jest istnienie mniejszej jednostki organizacyjnej z uwagi na wspomnianą liczbę ludności żydowskiej, a także na znaczne nakłady finansowe jakimi trzeba dysponować przy sprawnym funkcjonowaniu gminy[1.6]).[1.7] Jednakże wybudowanie synagogi oraz założenie własnego cmentarza (który znajdował się po prawej stronie na końcu ulicy Strumień - dzisiejszej Kościuszki[1.8]) niewątpliwie wzmocniło społeczność żydowską we Włoszczowie i było przyczynkiem do utworzonego w następnym wieku gminy żydowskiej. Jak się wydaje w tym czasie podstawą utrzymania Żydów włoszczowskich stanowiło: rzemiosło - głównie jako krawcy, piekarze, garbarze kupiectwo - na trasie Kielce, Chęciny, Kraków gdzie w szczególności handlowano: wełną, pierzem, smołą, maźią, miodem oraz woskiem, a także działalność związana z arendarstwem, dzierżawą gospod[1.9]

Największy napływ ludności żydowskiej w powiecie włoszczowskim datuje się na XIX w. o ile jeszcze w 1862 r. podaje się iż we Włoszczowie mieszkało 1588 Żydów. (stanowiąc 63 % ogółu), w 1867 r. wśród 49 791 mieszkańców 8 673 stanowili Żydzi. W samej Włoszczowie w tym czasie - na 2102 mieszkańców 1257 stanowili Żydzi. Za to już w 1876 r. liczba mieszkańców wynosiła 4359 - w tym 2631 Żydów (1364 mężczyzn oraz 1267 kobiet). Ten wzrost ludności, można tłumaczyć zachodzącymi zmianami w położeniu prawnym Żydów i nadania ukazu carskiego o równouprawnieniu Żydów. Warty przytoczenia jest spis żydowskich mężczyzn scharakteryzowany w Opisie miasteczka Włoszczowy ks. W. Khun[1.10] - w mieście mieszkało wówczas 1739 żydowskich mężczyzn - 1 rabin, 7 duchownych żydowskich, 14 zajmujących się handlem i rolnictwem, 565 handlarzy i przemysłowców, 384 rzemieślników, 92 wyrobników., 24 żebraków i ubogich, w 1885 r. liczba Żydów wzrosła do 3152, w roku 1892 - 3253, zaś 1904 - 3567, 1916 - 3422[1.11]. Żydowska gmina wyznaniowa znacznie wykraczała poza teren miasta - obejmowała swym zasięgiem: Kluczeńska, Krasocin, Kurzelów, Oleszno, Radków, Secemin. Źródła historyczne odnotowują pojedyncze rodziny żydowskie w niektórych wsiach powiatu Włoszczowskiego jak: Łachów (w 1898 r. mieszkało tam 6 Żydów), Konieczno 22 Żydów w roku 1893 na ponad 850 mieszkańców, Dąbie 11 Żydów (rok 1893), Boczkowice 7 Żydów (rok 1893), Błogoszów (11 Żydów - 1893 r), Rzeszówek (11 Żydów - 1893 r.)[1.12]

Źródło: <http://www.sztetl.org.pl/pl/article/wloszczowa/5,historia/>

Teren dawnego getta we Włoszczowie - <http://polin.org.pl/cities/585/galeria/34787/>

Dwór we Włoszczowie: [Część I](#) i [Część II](#)

[Nepomuki -Kapliczki i figury Jana Nepomucena](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=XVaur-1jHP4&app=desktop>

Włoszczowa i okolice, blog <http://wloszczowaiokolice.blogspot.com/2016/07/>